

GENÇLERİN BENLİK SAYGISI DÜZEYLERİ İLE ANNE BABA TUTUMLARINI ALGILAMALARININ İNCELENMESİ

Gelengül Haktanır*, Gülen Baran*

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bazı değişkenlerin gencin benlik saygısı düzeyinde ve anne-baba tutumlarını algılamasında farklılık yaratıp yaratmadığının ve benlik saygısı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi de araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. **Yöntem:** Araştırma Ankara'da bulunan, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki dört lisenin ikinci sınıflarına devam eden toplam 299 genç üzerinde yürütülmüştür. Gençlere "Anne Baba Tutum Ölçeği" ile "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" uygulanmıştır. **Sonuç:** Araştırma sonucunda; gencin cinsiyetinin algılanan demokratik ve ilgisiz, sosyo-ekonomik düzeyin demokratik, otoriter ve ilgisiz, annenin çalışma durumunun demokratik, doğum sırası ve kardeş sayısının otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarında, sosyo-ekonomik düzey ile doğum sırasının ise gencin benlik saygısında farklılık yarattığı saptanmıştır. Araştırmada ayrıca algılanan anne baba tutumları ile gencin benlik saygısı arasındaki korelasyon test edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur. **Tartışma:** Araştırma sonuçları gencin benlik saygısı ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Birçok çalışmada da görüldüğü gibi; demokratik anne baba tutumunu gencin yüksek özsaygıya sahip olmasına neden olurken, otoriter ve ilgisiz tutum düşük özsaygıya yol açmaktadır. Algılanan olumlu ebeveyn tutumlarının gencin kendisi hakkında olumlu duygular geliştirmesine yol açtığı söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Benlik saygısı, benlik kavramı, anne baba tutumları, ergenler.

SUMMARY: A STUDY OF ADOLESCENTS' SELF-ESTEEM AND THEIR PERCEPTIONS ABOUT PARENTAL ATTITUDES

Objective: The purpose of this study was to investigate the adolescents' level of self-esteem and their perceptions about parental attitudes. And also it is aimed to investigate whether some variables make differences on these subjects or not and the correlation between self-esteem and parental attitudes. **Method:** This study was conducted on total 299 adolescents attending second grades of four high schools from low and high socio-economical level districts of Ankara province. "Parental Attitudes Inventory" and "Rosenberg Self-Esteem Scale" were used for measuring. **Results:** The results of the study show that, gender of the adolescent has important effect on perceived democratic and uninterested attitudes, socio-economic level has important effect on democratic, uninterested and strict attitudes, mother's working status has important effect on democratic attitudes, birth order and number of the siblings have important effects on strict and uninterested attitudes while socio-economic level and birth order have important effects on self-esteem. In addition to these results, the correlation was tested between perceived parental attitudes and self-esteem and suggestions were made. **Discussion:** Result of this study indicated that the correlation between adolescents self-esteem and parental attitudes was remarkable. As in many other studies, while democratic parental attitudes cause high self-esteem, uninterested and strict attitudes cause lower self-esteem. It is apparent that, the more parents have positive attitudes, the more adolescents have positive sense about himself.

Key words: self-esteem, self-concept, parental attitudes, adolescents.

GİRİŞ

Benlik saygısı insan yaşamında özellikle de ergenlik döneminde çok önemli yeri olan bir kavramdır. Ergenlik döneminde kendisinin nasıl biri olduğu, neye benzediği, kendisi hakkında neler hissettiği genci en çok düşündüren sorular-

dandır. Bunlara yanıt ararken de benlik algısını araç olarak kullanır. Benlik algısı ergenin kendisine yaklaşım biçimini belirler. Bu yaklaşım biçiminin ve kendisine karşı kazandığı tutumun yönü, yani kendisi hakkında olumlu ya da olumsuz bakış açısına sahip olması, kendisini değerli ya da değersiz görmesi ise benlik saygısını oluş-

* Doç. Dr. Ankara Üniv. Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara.

turur. Benlik saygısı kişinin kendi değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur. Kişinin kendini beğenmesi, kendi benliğine saygı duyması için üstün nitelikli olması gerekmez. Çünkü benlik saygısı kendini olduğundan aşağı ya da üstün görmeksizin kendinden memnun olma durumudur ve bireyin ilerki yaşamındaki düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını belirleyen öznel yaşamının yani kimliğinin çekirdeğini oluşturur (Adams 1995, Çuhadaroğlu 1986, Yörükoğlu 1987).

Bilindiği gibi; gencin gelişen benliği üzerinde anne-babalar güçlü bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte etkinin tipi, yoğunluğu, sağlıklı ya da sağlıklı oluşu büyük ölçüde ebeveynlerin tutumlarına bağlıdır. Ergenlik döneminin genç için sorunlu bir dönem olabileceği ve bu dönemde ailesi ile çeşitli çatışma ve problemler yaşayabileceği düşünülürse bu tutumların önemi daha da belirginleşmektedir. Benlik saygısının kimlik geliştirme sürecindeki önemli rolünden dolayı bu çalışmada alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki liselerin ikinci sınıflarına devam eden gençlerin benlik saygısı düzeylerinin ve anne-baba tutumlarını algılayışlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile benlik saygısı düzeylerinin incelendiği bu çalışma lise ikinci sınıfa devam eden gençler üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada D.İ.E.'nin Ankara ilindeki semtler için yapmış olduğu sosyo-ekonomik düzey sınıflandırması esas alınmış ve her sosyo-ekonomik düzeyi temsilen ikişer semt rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu semtlerin her birinden birer lise rastgele olarak seçilmiş (Çankaya, Ayrancı, Ömer Seyfettin ve Mamak Lisesi) ve dört lisenin ikinci sınıfına devam eden toplam 299 genç üzerinde çalışılmıştır. Örnekleme oluşturan gençlerin %49.5'i kız, %50.5'i erkektir. Araştırmada gençlere Kuzgun (1972)'ün "anne baba Tutum Ölçeği" ve Rosenberg tarafından geliştirilen ve Çuhadaroğlu (1986) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" ile

genç ve ailesi hakkındaki bazı bilgileri elde etmek amacıyla "Genel Bilgi Formu" uygulanmıştır. 120 maddeden oluşan Anne Baba Tutum Ölçeği'nin uygulanması sonucunda gençler anne babalarını demokratik, otoriter ya da ilgisiz olarak değerlendirmekte ve puanlardaki yükselme bu tutumlardaki artışa işaret etmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği çoktan seçmeli sorulardan oluşmuş on iki alt kategoriden meydana gelmekte olup, bu çalışmada 'Benlik Saygısı' alt kategorisi değerlendirilmiştir. 'Benlik Saygısı' alt kategorisi olumlu ve olumsuz yüklü on maddeyi içermekte ve uygulama sonucunda her genç 0-6 arasında puan alabilmektedir. Puanlar düştükçe, gencin benlik saygısı düzeyi yükselmektedir.

Bilgilerin elde edilmesinden sonra cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, annenin çalışma durumu, doğum sırası, kardeş sayısı gibi değişkenlerin gençlerin benlik saygıları ve anne baba tutumlarını algılamaları üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığını saptamak amacıyla "Tek Yönlü Varyans Analizi", farklılığın önemli çıktığı durumlarda hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için "Duncan Testi" ve ayrıca cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeye göre gençlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi saptamak için ise "Korelasyon Kat-sayı Önemlilik Testi" kullanılmıştır. Sonuçlar tablolar halinde verilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1'de görüldüğü gibi; yapılan varyans analizi ebeveynlerini demokratik ve ilgisiz olarak algılayan gençler açısından anne baba tutumlarını algılamada cinsiyetin anlamlı bir farklılığa neden olduğunu ortaya koymuştur. Ortalamalar incelendiğinde de görülebileceği gibi kızlar (53.26 ± 1.10) erkeklere göre (49.74 ± 0.95) anne babalarını daha demokratik olarak algılamakta ($P < 0.05$), erkekler (17.96 ± 1.21) kızlara göre (12.65 ± 0.93) anne babalarını daha ilgisiz olarak değerlendirmişlerdir ($P < 0.01$). Benlik saygısı açısından ise kızlar ve erkekler arasında önemli bir farklılığın olmadığı saptanmıştır ($P > 0.05$).

Tablo 2'de görüldüğü gibi; yapılan varyans analizi sonuçları gençlerin sahip olduğu sosyo-eko-

Tablo 1: Gençlerin Cinsiyetlerine Göre Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ve Benlik Saygısı Düzeyleri

CİNSİYET	n	ANNE BABA TUTUMU			BENLİK SAYGISI
		Demokratik	Otoriter	İlgisiz	
Kız	148	53.26±1.10	21.70±0.97	12.65±0.93	1.67±0.12
Erkek	151	49.74±0.95	22.78±1.03	17.96±1.21	1.36±0.11
Varyans Analiz Sonuçları		5.86*	0.58	12.02*	3.60

* p<0.05 **p<0.01

Tablo 2: Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ve Benlik Saygısı Düzeyleri

S.E.D.	n	ANNE BABA TUTUMU			BENLİK SAYGISI
		Demokratik	Otoriter	İlgisiz	
Alt	149	48.50±1.01	25.42±1.05	18.25±1.21	1.87±0.11
Üst	150	54.44±1.00	19.10±0.88	12.44±0.92	1.15±0.11
Varyans Analiz Sonuçları		17.36**	21.08**	14.52**	20.28**

**p<0.01

nomik düzeyin gerek anne babalarını demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılamalarında, gerekse benlik saygısı düzeylerinde farklılığa neden olduğunu ortaya koymuştur (p<0.01). Ortalamalar incelendiğinde; üst sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerin ise otoriter (25.42±1.05) ve ilgisiz (18.25±1.21) anne baba tutum puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca üst sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerin alt sosyo-ekonomik düzeydekilere göre daha yüksek bir benlik saygısına sahip oldukları da saptanmıştır.

Annelerin çalışma durumu dikkate alındığında; bu durumun yalnızca anne babalarını demokratik olarak algılayan gençler arasında farklılık yarattığı saptanmıştır (p<0.05). Puan ortalamalarından da görülebileceği gibi annesi çalışan gençler (54.03±1.24) diğerlerine göre (50.47±0.89) ebeveynlerini daha demokratik olarak algılamaktadırlar. İstatistiksel açıdan önemli bir farklılık bulunmamakla birlikte, annesi çalışmayan gençlerin otoriter (22.93±0.84) ve ilgisiz (16.08±0.91) anne baba tutum puanları annesi çalışanlara göre daha yüksek iken, annesi çalışan-

Tablo 3: Gençlerin Annenin Çalışma Durumuna Göre Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ve Benlik Saygısı Düzeyleri

ÇALIŞMA DURUMU	n	ANNE BABA TUTUMU			BENLİK SAYGISI
		Demokratik	Otoriter	İlgisiz	
Çalışıyor	85	54.03±1.24	20.52±0.84	13.46±1.48	1.27±0.14
Çalışmıyor	214	50.47±0.89	22.93±0.84	16.08±0.91	1.61±0.10
Varyans Analiz Sonuçları		4.90*	2.36	2.31	3.43

*p<0.05

ların daha yüksek bir benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde; ebeveynlerini otoriter ($p<0.01$) ve ilgisiz ($p<0.05$) olarak algılayan gençlerin anne baba tutumlarını algılayışlarında ve gençlerin benlik sayısı düzeylerinde ($p<0.01$) doğum sırasının anlamlı bir farklılığa neden olduğu görülmektedir. Ailenin ortanca çocuğu olan gençlerin ilk ve son çocuklara göre anne babalarını daha otoriter (26.55 ± 1.62) ve daha ilgisiz (19.07 ± 1.72) olarak algıladıkları saptanmıştır. Benlik saygısı puanları açısından farklılığı yaratan gruba da ailenin ortanca çocuğu olan gençler oluşturmaktadır. Ailenin ortanca çocuğu olan gençlerin diğerlerine göre daha düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanırken, ailenin son çocuğu olan gençlerin benlik saygıları ise en üst düzeydedir.

Tablo 5'de görüldüğü gibi sahip olunan kardeş sayısı, ebeveynlerini otoriter ve ilgisiz olarak algılayan gençlerin anne baba tutumlarını algılayışlarında farklılık yaratmaktadır ($p<0.01$). Ortalamalar incelendiğinde üç ve daha fazla kardeşe sahip olan gençlerin (3 kardeş: 32.33 ± 6.89 , dört ve daha fazla kardeş: 30.33 ± 5.84) diğerlerine göre anne babalarını da otoriter olarak algıladıkları görülmektedir. Yapılan Duncan testi sonuçları ilgisiz tutumda farklılığa üç kardeşe sahip olan gençlerin neden olduğunu ortaya koymuştur. Bu gençler en yüksek algılanan ilgisiz anne baba tutum puanına sahip iken (31.33 ± 4.63), ailenin tek çocuğu olan gençler diğerlerine göre anne babalarını en az ilgisiz olarak algılamaktadırlar (11.52 ± 2.00).

İstatistiksel olarak önemli bir fark olmasa da gencin sahip olduğu kardeş sayısı arttıkça kendi-

Tablo 4: Gençlerin Doğum Sıralarına Göre Anne baba Tutumları Algılamaları ve Benlik Saygısı Düzeyleri

DOĞUM SIRASI	n	ANNE BABA TUTUMU			BENLİK SAYGISI
		Demokratik	Otoriter	İlgisiz	
İlk Çocuk	105	52.23±1.13	20.85±1.13B	14.87±0.13B	1.41±0.13B
Ortanca veya Ortancalardan Biri	76	48.87±1.64	26.55±1.62A	19.07±1.72A	2.00±0.18A
Son Çocuk	118	52.50±1.13	20.72±1.01B	13.35±1.10B	1.29±0.12B
Varyans Analiz Sonuçları		2.20	6.49**	4.36**	6.41**

* $p<0.05$ ** $p<0.01$

Tablo 5: Gençlerin Kardeş sayılarına Göre Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ve Benlik Saygısı Düzeyleri

KARDEŞ SAYISI	n	ANNE BABA TUTUMU			BENLİK SAYGISI
		Demokratik	Otoriter	İlgisiz	
Tek Çocuk	31	52.58±2.42	19.29±1.49C	11.52±2.00B	1.22±0.26
1 Kardeş	148	50.78±1.06	20.00±0.92C	13.50±1.00B	1.44±0.12
2 Kardeş	114	52.08±1.13	25.49±1.28BC	18.26±1.39B	1.64±0.13
3 Kardeş	3	47.33±2.67	32.33±6.89A	31.33±4.63A	2.0±1.15
4 ve fazla Kardeş	3	56.33±12.77	30.33±5.84AB	18.00±10.54B	2.33±0.33
Varyans Analiz Sonuçları		2.20	6.49**	4.36**	6.41**

** $p<0.01$

sine olan saygısında da bir azalma olduğu görülmektedir.

Gençlerin demokratik, otoriter ve ilgisiz tutumları algılayışları ile benlik saygıları arasındaki korelasyonlar her iki cinsiyet için ayrı incelenmiş ve kızlarda da, erkeklerde de demokratik tutum puanlarıyla benlik saygısı puanları arasında negatif, otoriter ve ilgisiz tutum puanlarıyla benlik saygısı puanları arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, $p<0.01$). Gençlerin anne babalarını demokratik olarak algılayışlarındaki artışa paralel olarak benlik saygılarında da bir artış olduğu görülmektedir. Buna karşılık otoriter ve ilgisiz tutumdaki artışla birlikte gençlerin benlik saygısı düzeylerinde bir düşme söz konusudur.

Bu sonuçlara göre her iki sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin de kullandıkları otoriter tutumların gencin benlik saygısı düzeyinin düşük, demokratik tutumların ise yüksek olmasına yol açtığı söylenebilir.

TARTIŞMA

Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki lise ikinci sınıfa devam eden gençler üzerinde yapılan bu çalışmada, çeşitli değişkenlerin gençlerin anne baba tutumlarını algılamalarında ve benlik saygısı düzeylerinde farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir.

Yapılan incelemeler gencin cinsiyetinin anne baba tutumlarını algılamada anlamlı bir farklılık

Tablo 6: Kız ve Erkek Deneklerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ve Benlik Saygısı Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri

CİNSİYET	n	Demokratik	Otoriter	İlgisiz
		Benlik Saygısı	Benlik Saygısı	Benlik Saygısı
Kız	148	-0.260***	0.244***	0.251***
Erkek	151	-0.226**	0.222**	0.200**

** $p<0.01$ *** $p<0.001$

Tablo 7: Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Gençlerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ve Benlik Saygısı Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri

Sosyo-Ekonomik Düzey	n	Demokratik	Otoriter	İlgisiz
		Benlik Saygısı	Benlik Saygısı	Benlik Saygısı
Alt	149	-0.135	0.146*	0.100
Üst	150	-0.219**	0.204**	0.208**

* $p<0.05$ *** $p<0.001$

Tablo 7'de de görüldüğü gibi; alt sosyo-ekonomik düzeyde yalnızca otoriter tutum ile benlik saygısı puanları arasında pozitif bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Algılanan otoriter anne baba tutumundaki artışla birlikte gençlerin daha düşük benlik saygısına sahip oldukları belirlenmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzeyde ise demokratik tutumla benlik saygısı puanları arasında negatif, otoriter ve ilgisiz tutumla benlik saygısı puanları arasında pozitif bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p<0.01$).

yarattığını ortaya koymuştur. Kızlar anne babalarını daha demokratik olarak algılayırken, erkekler anne babalarının daha ilgisiz olduklarını ifade etmişlerdir. Ekşi ve arkadaşları (1977)'nin yaptıkları çalışmada da cinsiyet farklılığına rastlanmıştır. Çalışmada anne babaların erkek çocuklarına kızlarına göre daha koruyucu ve daha şefkatli davrandıkları ortaya çıkmıştır. Toplumumuzda ebevyenlerin genellikle erkek çocuklarından meslek sahibi olarak geleceğini garanti

altına alma konusunda daha fazla ileriye dönük beklenti içinde oldukları, buna karşın kızlarının sosyal ve akademik alanda daha fazla başarılı olmalarını bekledikleri dikkati çekmektedir. Bu beklentileri yerine getirme sürecinde ise kız çocuklara karşı daha ilgili davranırken ve desteklerken, erkek çocuklar bu konuda daha çok kendi hallerine bırakılmaktadır.

Benlik saygısı düzeyi açısından ise cinsiyetler arasında önemli bir farklılığın olmadığı diğer birçok araştırmanın sonucunda da görülmektedir (Can 1986, Çuhadaroğlu 1985, Güngör 1989, Nielsen ve Metha 1994, Yurdagül 1987).

Ailelerin sahip oldukları sosyo-ekonomik koşulların gençlerin anne babalarının tutumlarını algılamalarında ve benlik saygısı düzeylerinde önemli farklılıklara yol açabildiği görülmüştür. Demo ve Savin-Williams (1983) da sosyal sınıfın orta adölesan dönemine doğru gencin özsaygısı düzeyinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe çocuklarına sağladıkları yaşam koşulları zenginleşmekte ve gençler bu olanaklardan doğru bir şekilde yararlanmayı bildikleri takdirde de kişiliklerini olumlu yönde geliştirebilmektedirler. Böylece kendilerine güvenleri ve özsaygı düzeyleri yükselebilmektedir.

Sosyo-ekonomik düzey ebeveynlerin çocuklarına karşı bakımlarını, dikkat ve sevgi derecelerini önemli derecede etkilememekle birlikte, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe ebeveynlerin daha sıcak, anlayışlı ve kabul edici oldukları, baskıcı-yönetici ve kısıtlayıcı davranışlarının ise azaldığı araştırmalarla saptanmıştır. (Kulaksızoğlu 1989, Watson ve Lindgren 1979). Kohn (1963)'a göre orta sınıf ebeveynlerin değer yargıları kişinin kendi kendini yönlendirmesini, bağımsızlığını desteklerken işçi sınıfındaki ebeveynler dış kaynaklı yasaklara ve otoriteye uymayı desteklemektedirler. Değerlerdeki bu farklılıklar meslek yaşamındaki koşulların farklılığından da kaynaklanabilmektedir. Yani değerler sosyal yapı ile davranış arasında bir köprü oluşturmaktadır.

Araştırmada ayrıca gençlerin anne baba tutum algılamaları ve benlik saygısı puanları arasındaki ilişki cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri açısından incelenmiştir.

Sonuçlara göre hem kız, hem de erkeklerin anne babalarını demokratik olarak algılayışlarındaki artışa paralel olarak benlik saygılarında da bir artış olduğu görülmektedir. Buna karşılık otoriter ve ilgisiz tutumdaki artışla birlikte gençlerin benlik saygısı düzeylerinde düşme saptanmıştır. Ebeveynler çocuklarına şartsız sevgi gösterdikleri, kabul ettiklerini ve güvendiklerini hissettirdikleri ve çocuklarının kararlarına saygı gösterip demokratik davrandıkları takdirde çocuklarının kaygı düzeyleri düşük olmakta, benlik tasarım düzeyleri, özgüvenleri ve özsaygıları ise yükselmektedir. Birçok araştırma sonucunda aynı yargılara varılmıştır (Abacı 1986, Akbaba 1988, Ailen ve ark. 1994, Barnes ve Olson 1985, Becker 1964, Dix ve ark. 1989, Erkan 1986, Nielsen ve Metha 1994, Nurmi ve Pulliainen 1991).

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine bakıldığında ise her iki sosyo-ekonomik yapıda da demokratik tutumların artmasıyla gencin benlik saygısı düzeyinde artış, otoriter tutumların artmasıyla ise düşüş saptanmıştır. İlgisiz tutum ile benlik saygısı arasındaki korelasyon gencin alt sosyo-ekonomik düzeyde olması halinde önemlilik göstermezken, üst sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerin ebeveynlerinin tutumlarında ilgisizlik arttıkça benlik saygısı düzeylerinin önemli oranda düştüğü belirlenmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının benlik saygılarını yükseltecek fırsatları daha çok yaratabilmeleri nedeniyle kullandıkları demokratik tutumların gencin benlik saygısı üzerinde istatistiksel olarak daha anlamlı bir etkisi olduğu söylenebilmektedir. Wiltfang ve Scarbecz (1990) ise ailelerin sosyal sınıflarının çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin gencin bireysel özelliklerine de bağlı olarak değişebileceğini vurgulamıştır.

Gençlerin anne baba tutumlarını algılamaları annenin çalışma durumuna göre incelendiğinde annesi çalışan gençlerin anne babalarını demokratik olarak algılama puanlarını annesi çalışmayan gençlerden önemli oranda yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca annesi çalışanların daha yüksek bir benlik saygısına sahip oldukları belirlenmiştir. Torucu (1990) da anne babaların çalışıyor olmalarının çocukların benlik saygısını olumlu yönde etkilediğini bulmuştur.

Annenin çalışması genel aile düzenini, ilişkileri ve ortak zaman kullanımını önemli oranda etkilememektedir. Ancak annesi yarı zamanlı çalışanlar diğer gençlere nazaran anneleriyle daha çok birlikte etkinlik yapabildiklerini, kendilerini daha iyi ve mutlu hissettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca bu gençlerin özsaygı düzeylerinin de daha yüksek olduğu görülmektedir (Richards ve Duckett 1994).

Araştırma sonucunda gencin doğum sırasına göre de benlik saygısı düzeylerinin ve anne baba tutumlarını algılamalarının değişebildiği belirlenmiştir. Demokratik tutumlar sergileyen ebeveynlerin çocuklarında önemli bir puan farkı gözlenmezken, gençlerin ebeveynlerini otoriter ve ilgisiz olarak algılamalarında doğum sıralarına göre önemli farklılıklar olduğu ve bunun daha çok ortanca çocuklardan kaynaklandığı görülmüştür. Benlik saygısı düzeyi en düşük olan grubu da yine ortanca çocuklar oluşturmaktadırlar. Güneysu (1982) yaptığı bir çalışmada ortanca çocukların ana babalarının kendilerini diğer kardeşlerinden daha az sevdiğini düşündüklerini belirlemiştir. Güngör (1989)'ün araştırmasında da benzer şekilde ailenin ilk ve son çocuğu olan, aile ilişkileri iyi olan ve anne babalarının tutumlarını daha demokratik olarak algılayan gençlerin özsaygı düzeylerinin daha yüksek bulunması, ortanca çocukların ebeveynleri tarafından daha çok ihmal edilen ve kendine daha az güvenen çocuk grubu olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu da ailedeki çocuk sayısı ile ilgilidir. Gencin anne babasının kendisine karşı olan tutumunu demokratik olarak algılamasında tek çocuk olması ya da kardeşe sahip olması bir farklılık yaratmazken, üç ve daha fazla kardeşe sahip gençlerin diğer gençlere nazaran anne babalarını daha otoriter ve ilgisiz olarak yorumladıkları ve benlik saygısı düzeylerinin de düşük olduğu görülmüştür. Ailelerdeki çocuk sayısının artması ebeveynlerin çocuklarına olan ilgi düzeylerinde azalmaya yol açmakta ve çocuk üzerinde disiplin kurabilmek için de otoriter tavırlarını arttırabilmektedirler. Güneysu (1982)'nin sonuçları da bu bulguları destekler niteliktedir.

Aile içinde temel güven duygusu gelişmiş, benlik kavramı ve kimliği uygun bir biçimde şekil-

lenmiş insanlar çevrelerine ve kendi kendilerine uyumda daha şanslı olmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuğun kişiliğine saygı duyan, kendi benlik saygıları üstün kişiler olması gerekmektedir. Çocukların iyi bir şekilde yetişmeleri için her iki ebeveyne de sahip olmaları yetmemekte, aile içi ilişkilerin niteliği ve ailedeki bireylerin birbirlerine karşı tutumları önem kazanmaktadır. Aile içinde kişiler arası ilişkilerin doyurucu olması, gerek ebeveyn-çocuk, gerek eşlerarası, gerekse kardeşlerarası ilişkilerde bireylerin birbirlerine karşı anlayışlı ve yapıcı olmaları önemlidir. anne babaların çocuklarına karşı tutumlarında kısıtlayıcı ve hoşgörüsüz olmaktan çok, destekleyici ve güven verici olmaları, demokratik davranmaları ve bu konuda tutarlılık göstermeleri gerekmektedir (Davies ve Cummings 1994, Holden ve Ritchie 1991, Partridge ve Ketler 1987, Tufan 1983).

Ana-babalar otonom bireyler yetiştirebilmek için gerekli psiko-sosyal ortamı hazırlamalıdır. Bunun için de aşırı koruyucu yaklaşımlardan kaçınarak tutarlı ve dengeli davranışlarla çocuğun kendi kendini yönetebilen bir birey olmasına fırsat vermelidirler.

KAYNAKLAR

- Abacı R (1986) *Demokratik, Otoriter ve İlgisiz Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı Düzeyi ile İlişkisi*. A.Ü. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Adams JF (1995) *Ergenliği Anlamak*. Ergen Psikolojisi'nde Güncel Gelişmeler. Yay. Haz. B. Onur. İmge Kitabevi Yay. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti. Ankara.
- Akbaba S (1988) *Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Etkisi*. G.Ü.Sosyal Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Allen JP, Hauser ST, Bell KL ve ark. (1994) *Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent. Family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem*, Child Dev 65: 179-194.
- Barnes HL ve Olson DH (1985) *Parent-adolescent communication and the circumplex model*. Child Dev 56: 438-447.

- Becker WC (1964) *Consequences of Different Kinds of Parental Discipline Review of Child Development Research içinde*, ML Hoffman ve LW Hoffman (eds) Russell Sage Foundation, Connecticut Printers Inc, New York, s: 169-208.
- Can G (1986) *lise Öğrencilerinin Benlik Tasarım Düzeylerini Etkiyen Bazı Etmenler*. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Çuhadaroğlu F (1985) *Gençlerde Benlik Saygısı ile İlgili Bir Araştırma*. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Adana.
- Çuhadaroğlu F (1986) *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. H.Ü. Tıp Fak. Psikiyatri A.B.D. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Davies PT ve Cummings EM (1994) *Marital conflict and child adjustment. An emotional security hypothesis*, *Psychol Bull* 116(3): 387-411.
- Demo DH ve Savin-Williams RC (1983) *Early adolescent self-esteem as a function of social class: Rosenberg and Pearlin revisited*, *Am J Sociol* 85(4): 763-774.
- Dix T, Ruble DN ve Zambarand RJ (1989) *Mothers' implicit theories of discipline: Child effects, parent effects and the attribution process*, *Child Dev* 60: 1373-1392.
- Ekşi A, Boysan Z, Alpınar H ve ark. (1977) *Annenin Çocuklarına Karşı Tutumu ile Baba Tutumunun Karşılaştırılması: 1613 Gençte Kendi Aileleri İle İlgili Bir Anket Çalışması*. XI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları. E.Ü. Tıp Fak. Ofset Basımevi, İzmir, s:100-107.
- Erkan S (1986) *Ana-Babalarını Demokratik, Otoriter ve İlgisiz Olarak Algılayan Bireylerin Benlik Kavramları ile İdeal Benlik Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Fark*. A.Ü. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Güneysu S (1982) *Anababaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuklardaki Davranış Problemleri*. H.Ü. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara.
- Güngör A (1989) *Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler*. H.Ü. Sosyal Bilimler Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Holden GW ve Ritchie KL (1991) *Linking extreme marital discord, child rearing and child behavior problems. Evidence From battered women*, *Child Dev* 62: 311-327.
- Kohn ML (1963) *Social class and parent-child relationships: An interpretation*, *J Sociol* 68: 471-480.
- Kulaksızoğlu A (1989) *Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri*, M.Ü. Atatürk Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Dergisi 1:71-87.
- Kuzgun Y (1972) *Ana-baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*. H.Ü. Eğitim Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Nielsen DM ve Metha A (1994) *Parental behavior and adolescent self-esteem in clinical and nonclinical samples*, *Adolescence* 29(115): 525-541.
- Nurmi J ve Pulliatnen H (1991) *The changing parent-child relationship, self-esteem and intelligence as determinants of orientation to the future during early adolescence*, *Adolescence* 1:35-51.
- Partridge S ve Ketler T (1987) *Self-esteem and adjustment in adolescents from bereaved, divorced and intact families: Family type versus family environment*, *Aust. J Psych* 39(2): 223-234.
- Richards MH ve Duckett E (1994) *The relationship of maternal employment to early adolescent daily experience with and without parent*, *Child Dev* 65: 225-236.
- Torucu BK (1990) *13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana-Baba tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması*. Dokuz Eylül Üniv. sosyal Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Tufan B (1983) *Aile içi ilişkilerin ruh sağlığına etkisi üzerine bir inceleme*, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi 1(1): 22-23.
- Watson RI ve Lindgren HC (1979) *Personality, Moral Development and Parental Influence*. Psychology of the Child and the Adolescent. Fourth Ed. Mc Millan Pub. Co. Inc. New York.
- Witfang GL ve Scarbecz M (1990) *social class and adolescents' self-esteem: Another look*, *Soc Psych Q* 53(2): 174-183.
- Yörükoğlu A (1987) *Gençlik Çağı. Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*. 4. Baskı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No: 270, Ankara.
- Yurdagül Ş (1987) *Bazı Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarına Etkisi*. H.Ü. Sosyal Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.